

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Приймальна комісія

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Голова приймальної комісії
ДВНЗ «УжНУ»
_____ проф. Олександр РОГАЧ
_____ 2026 р.

ПРОГРАМА
вступного іспиту зі спеціальності
В9 Історія та археологія
для вступників на здобуття ОС «Доктор філософії»
за спеціальністю В9 «Історія та археологія»
(вступ на основі НРК7)

РОЗРОБЛЕНО
Предметною комісією
за спеціальністю
В9 Історія та археологія
Голова комісії:
д.і.н., проф. Василь МІЩАНИН

1. Пояснювальна записка.

Загальні відомості. Правила прийому на навчання до Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» у 2026 році (далі – Правила прийому, далі – ДВНЗ «УжНУ»), розроблені Приймальною комісією ДВНЗ «УжНУ» (далі – Приймальна комісія) відповідно до Закону України «Про вищу освіту» та Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2026 році (далі – Порядок прийому), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 26 лютого 2026 року № 373 та зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 20 березня 2026 року за № 374/45768.

Прийом на навчання здійснюється ДВНЗ «УжНУ» на конкурсній основі. Для здобуття ступеня доктора філософії (до аспірантури ДВНЗ «УжНУ») приймаються вступники на основі освітнього ступеня магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) (7 рівень НРК, далі – НРК7)

Конкурсний відбір для вступу на навчання для здобуття ступеня доктора філософії здійснюється за результатами ЄВІ, ЄВВ, вступного іспиту зі спеціальності (в обсязі програми рівня вищої освіти магістра з відповідної спеціальності), презентації дослідницьких пропозицій чи досягнень.

Правилами прийому до аспірантури ДВНЗ «УжНУ» у 2026 році на ОНП «Історія та археологія» передбачене вступне випробування за спеціальності В9 Історія та археологія.

Метою вступного іспиту із спеціальності є перевірка й оцінка сформованості у вступників спеціалізованих концептуальних знань із спеціальності В9 Історія та археологія. Вступник до аспірантури за спеціальністю В9 – Історія та археологія повинен:

- знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему;
- знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел;
- розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах;
- вміти аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень;
- володіти вмінням зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців.

Характеристика змісту програми. Програма охоплює основну проблематику навчальних дисциплін, які дозволяють перевірити та оцінити необхідний рівень набутих знань та практичних навичок, які є базовими для подальшого опанування освітньо-наукової програми за спеціальністю В9 Історія та археологія.

2. Перелік тем за спеціальністю.

Тема 1. Еволюція людини і найдавніших цивілізацій на українських землях.

Палеоліт та мезоліт. Залюднення території України. Стоянки первісних людей. Людина сучасного типу. Форми соціальної організації. Розвиток знарядь праці. Основні заняття. Зародження перших релігійних уявлень і мистецтва. Виникнення землеробства й скотарства. Досягнення людей у добу неоліту та енеоліту. Трипільська культура. Трипільці, їх прабатьківщина та розселення. Господарство і побут трипільських племен. Поселення і житла трипільців. Релігійні уявлення та розвиток мистецтв. Землероби та скотарі доби бронзи. Кіммерійці. Скіфи. Сармати. Походження та розселення. Заняття і матеріальна культура. Суспільне життя. Характерні риси релігії та мистецтва. Причини грецької колонізації Північного Причорномор'я та Криму. Міста-держави. Боспорське царство. Населення. Господарське життя. Політичний устрій і духовне життя. Римський період в

історії Північного Причорномор'я та Криму. Походження слов'ян. Розселення слов'янських племен. Анти. Господарство, побут, звичаї та вірування. Відносини з сусідніми народами. Германські племена на території сучасної України. Велике переселення народів (IV – VI ст.).

Тема 2. Походження слов'ян та їх розселення на території України.

Київська Русь.

Розселення східнослов'янських племен – предків українців. Виникнення перших державних утворень у Середньому Подніпров'ї. Союзи племен. Основи господарського життя: рільництво, скотарство, розвиток ремесел і торгівлі. Заснування і розвиток Києва. Князь Кий. Становлення держави з центром у Києві. Теорії походження Русі. Князі Дір і Аскольд. Початки християнства на Русі. Держава за часів Олега. Доба князя Ігоря. Зміцнення Київської держави в середині X ст. Княгиня Ольга та її “реформи”. Зовнішньополітична діяльність: подорож до Константинополя, налагодження відносин з Німеччиною. Князь Святослав. Війни з хозарами, булгарами, ясами (аланами). Підкорення в'ятичів. Війни на Дунаї. Початок правління Володимира Великого. Реформи князя. Війни з кочівниками. Відносини з іноземними державами та зміцнення міжнародного авторитету Русі. Передумови та причини прийняття християнства в Київській державі. Хрещення Русі 988 р. Історичне значення запровадження християнства в Київській державі. Міжусобна боротьба після смерті Володимира Великого. Ярослав Мудрий та його внутрішня політика. Церковне життя. Митрополит Іларіон. Міжнародне становище Київської держави. Культурно-просвітницька діяльність Ярослава Мудрого. “Руська Правда”. Розвиток сільського господарства, ремесел, торгівлі. Формування економічних і суспільних відносин. Аграрні відносини (вотчина, повинності селян, селянська громада та її функції). Київська держава за Ярославичів. Боротьба за київський престол після смерті Ярослава Мудрого. “Правда Ярославичів”. Любецький з'їзд 1097 р. Боротьба з половцями. Володимир Мономах. Боротьба за об'єднання усіх київських земель. Міжнародне становище Київської Русі. “Статут Володимира Мономаха” та його значення. Мстислав Володимирович. Причини роздробленості Київської Русі. Економічний і політичний розвиток Київського, Чернігово-Сіверського, Переяславського, Галицького та Волинського князівств. Зруйнування Києва Андрієм Боголюбським. Культура Київської Русі. Основні віхи формування українського етносу: території, мова, духовне життя, побут. Перша згадка назви “Україна”. Походження і розвиток національної символіки. Історичне значення Київської Русі. Боротьба проти монголо-татарських завойовників. Битва на р. Калці 1223 р. Вторгнення орд хана Батия і зруйнування Києва.

Тема 3. Галицько-Волинська держава.

Передумови утворення Галицько-Волинської держави. Волинське і Галицьке князівства у другій половині XII ст. Ярослав Осмомисл. Об'єднання Романом Мстиславичем Галицького і Волинського князівств в одну державу. Поширення влади на Київ та інші українські землі. Боротьба з боярами. Взаємовідносини з Польщею. Данило Галицький. Боротьба за Галицьку землю після смерті Романа Мстиславича. Початок князювання в Галичі Данила Романовича. Війни з Угорщиною і Польщею. Міжнародна політика Галицько-Волинської держави. Відносини із Золотою Ордою. Коронація та останні роки правління Данила Галицького. Галицько-Волинська держава за наступників Данила Романовича. Занепад Галицько-Волинської держави. Культура Галицько-Волинської держави. Усна народна творчість. Освіта і писемність. Літописання. Галицько-Волинський літопис. Архітектура й містобудування. Живопис. Художні ремесла. Побут.

Тема 4. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (середина XIV – середина XVI ст.)

Українські землі у складі Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського. Встановлення влади литовських князів над Волинню, Чернігово-

Сіверською землею, Поділлям, Київщиною та Переяславщиною. Характер Литовсько-Руської держави. Політика князів Гедиміна та Ольгерда. Київське удільне князівство Володимира Ольгердовича. Польська експансія на українські землі наприкінці XIV ст. Перша спроба Казимира III приєднати до Польщі Галичину. Боярське правління в Галичині на чолі з Дмитром Дедьком. Встановлення польської влади в Галичині. Суперечки між Польщею та Угорщиною за галицькі землі. Ліквідація автономії Галичини у складі Польщі. Зміна адміністративного устрою та системи органів державного управління. Становище українського населення. Кревська унія 1385 р. Прилучення до Польщі Галичини (1387 р.). Великий князь литовський Вітовт і його політика. Участь українців у боротьбі з Тевтонським орденом. Грюнвальдська битва 1410 р. Удільні українські князівства. Спроби збереження української державності. Волинь за Свидригайла Ольгердовича. Битва під Вількомиром 1435 р. Остаточна ліквідація Волинського та Київського князівств. Повстання М.Глинського 1508 р. Українські землі у складі Угорщини, Османської імперії та Московської держави. Включення території Закарпаття до адміністративно-територіальної системи Угорського королівства. Господарство. Етнічні процеси. Князь Федір Корятович. Включення Буковини й Покуття до складу Молдавського князівства. Перехід Молдавії у васальну залежність від Туреччини. Крим та українське Причорномор'я. Тмутараканське князівство і Таврія. Утворення Кримського ханства. Встановлення турецького протекторату. Входження Чернігово-Сіверщини до складу Великого князівства Литовського. Московсько-литовські війни XIV – початку XV ст. Завоювання Московською державою чернігово-сіверських земель. Соціальна та етнічна структура населення українських земель. Соціальні рухи на українських землях. Етнічні процеси в Україні. Основні риси економічного життя. Українське село. Початок процесу закріпачення. Розвиток міст. Магдебурзьке право. Ремесла й торгівля. Становище православної церкви на землях Великого князівства Литовського та Польського королівства. Передумови об'єднання Великого князівства Литовського й Польського королівства. Укладення Люблінської унії, її основні положення та наслідки для України. Адміністративно-політичний устрій України у складі Речі Посполитої у другій половині XVI ст. Братства. Становище Української православної церкви. Берестейська церковна унія 1596 р., її наслідки. Ужгородська унія 1646 р. та її наслідки.

Тема 5. Зародження українського козацтва. Запорізька Січ – вільна козацька республіка.

Виникнення українського козацтва та Запорозької Січі. Причини виникнення українського козацтва. Українська колонізація Причорноморських степів. Господарська діяльність козаків. Поява перших січей. Дмитро Вишневецький та його діяльність. Життя і побут козаків. Роль церкви в житті козаків. Козацтво як явище світової історії. Запорізька Січ – козацька республіка. Військова майстерність козаків. Передумови створення військової організації козацтва. Запорізька Січ – державно-політичне утворення українського народу. Військово-політична організація Запорозької Січі Місце Запорожжя в міжнародній політиці тогочасної Європи. Козацька символіка. Організація реєстрового козацтва. Перші козацькі повстання 90-х років XVI ст. Передумови розгортання національно-визвольної боротьби. Козацьке повстання 1591-1593 рр. під проводом К. Косинського. Козацька війна під керівництвом С. Наливайка: перебіг, причини поразки. Наслідки козацьких повстань 1591-1596 рр. Турецько-татарські набіги в Україну та їхні наслідки. Боротьба козаків з ординцями. Самійло Кішка. Морські походи козаків. П. Конашевич-Сагайдачний, його політична, військова та просвітницька діяльність. Хотинська війна 1621 р. Козацько-селянські рухи 20-30-х років XVII ст. Соціальне економічне та політичне становище України 20-30-х років XVII ст. Розгортання народної боротьби за національне визволення. Повстання 1625 р. під проводом М.Жмайла. Повстання 1630-1631 рр. під проводом Т. Федоровича (Трясила). І. Сулима. Зруйнування Кодака. Козацьке повстання 1637-1639 рр. П. Бут, Я. Острияниця, Д. Гуня. Значення козацьких повстань у розгортанні національно-визвольної боротьби українського народу. Церковне

життя наприкінці XVI – у першій половині XVII ст. Вплив Берестейської унії на розвиток церковного життя в Україні. Відновлення православної ієрархії. Й. Борецький. П. Могила та церковні реформи. Уніатська церква. Спроби церковного порозуміння. Реформаційні рухи на українських землях. Умови національно-культурного відродження в Україні.

Тема 6. Українська національна революція 1648-1676 рр.

Передумови та початок Національно-визвольної революції. Причини Національно-визвольної революції. Б. Хмельницький. Повстання на Січі. Початок дипломатичної діяльності гетьмана Б. Хмельницького. Народні рухи у Подніпров'ї. Початок збройної боротьби з Річчю Посполитою. Битви під Жовтими Водами і Корсунем. Розгортання національно-визвольної боротьби в 1648-1649 рр. Наростання всенародної боротьби. Битва під Пилявцями. Похід Б. Хмельницького в Галичину. Облога Львова і Замостя. Вступ козацької армії до Києва. Програма розбудови Української держави. Відновлення воєнних дій у 1649 р. Облога Збаража. Зборівська битва. Зборівський мирний договір. Утворення Української козацької держави. Політико-адміністративний устрій держави. Створення регулярної української армії. Сподвижники Б. Хмельницького. Економічна й соціальна політика. Зовнішня політика. Місце України в міжнародних відносинах тогочасної Європи. Воєнно-політичні події 1650-1653 рр. Відновлення воєнних дій проти Польщі. Берестецька битва 1651 р. Білоцерківський мирний договір 1651 р. Батозька битва 1652 р. Жванецька облога 1653 р. Молдавські походи. Внутрішнє і зовнішньополітичне становище козацької держави наприкінці 1653 р. Продовження війни в 1654-1657 рр. Відносини між Гетьманщиною та Московською державою. Українсько-московська міждержавна угода 1654 р. та відношення до неї різних суспільних верств і церкви в Україні. Воєнні дії проти Польщі в 1654-1655 рр. Віленське перемир'я 1656 р. Підготовка українсько-шведсько-семигородського військово-політичного союзу. Дії корпусу А. Ждановича в Галичині та Польщі 1657 року. Становище України після смерті Б. Хмельницького. Основні напрями його державної політики І. Виговського. Корсунський договір 1657 р. між Гетьманщиною і Швецією. Гадяцький договір 1658 р. Агресія Московської держави проти України. Конотопська битва 1659 р. Кінець гетьманування І. Виговського. Гетьманство Ю. Хмельницького. Переяславські статті 1659 р. Чуднівська кампанія та укладення нового українсько-польського союзу. Поділ Гетьманщини на Правобережну та Лівобережну Україну. Обрання гетьмана П. Тетері. Боротьба старшинських угруповань за владу. Чорна рада 1663 р. в Ніжині. Гетьманство І. Брюховецького. Московські статті 1665 р. Андрусівське перемир'я. Внутрішня й зовнішня політика гетьмана П. Дорошенка на Правобережжі. Гетьманство Д. Многогрішного. Глухівські статті. І. Самойлович. Заходи гетьмана щодо реорганізації державного життя Лівобережної Гетьманщини. Військово-політичний союз П. Дорошенка з Туреччиною. Бучацький мирний договір 1672 р. Зречення гетьманства П. Дорошенком. Гетьманування Ю. Хмельницького. Чигиринські походи. Занепад Правобережної України. Бахчисарайський мирний договір 1681 р. «Вічний мир» 1686 р. Кримський похід 1687 р. Запорозька Січ у другій половині XVII ст. Участь запорожців у війнах із Польщею, Османською імперією та Кримським ханством. Визволення полонених з турецько-татарської неволі. Кошовий отаман І. Сірко. Політика московського уряду щодо Запорозької Січі. Економічне життя на Запорозжжі. Українська колонізація земель у верхів'ях Псла, Ворскли, Сіверського Дінця. Заснування і розвиток слобідських міст. Сільське господарство і поземельні відносини Лівобережної Гетьманщини та Слобідської України. Соціальна структура населення. Розвиток ремесел, промислів, торгівлі. Зростання міст. Утворення слобідських полків та Белгородського адміністративного округу. Адміністративно-політичний устрій Лівобережної Гетьманщини. Підпорядкування Української церкви Московському патріархату.

Тема 7. Гетьманщина XVII – на початку XVIII ст.

Становище Української держави в роки гетьманування І. Мазепи. І. Мазепа –

людина і політик. Коломацькі статті 1687 р. Основні напрями економічної політики, зовнішньополітична та культурно-просвітницька діяльності І. Мазепи. Взаємини гетьмана із Запорозжям. Відродження козацького устрою на Правобережній Україні. С. Палій. Ліквідація козацьких полків на Правобережжі. Національно-визвольне повстання 1702-1704 рр. Україна на початку Північної війни. Участь українських полків у воєнних діях на землях Московії, Прибалтики і Речі Посполитої. Похід Карла XII в Україну. Перехід І. Мазепи на бік Карла XII. Здобуття і знищення Батурина московськими військами. Обрання гетьмана І. Скоропадського. Приєднання запорожців на чолі з К. Гордієнком до шведсько-українського союзу. Укладення українсько-шведського договору. Зруйнування Чортомлицької Січі. Полтавська битва 1709 р. І. Мазепа, його місце і роль в українському національно-визвольному русі. Перша політична еміграція українців у Західну Європу. Обрання гетьманом України (у вигнанні) П. Орлика. Вироблення і прийняття “Пактів і Конституції прав і Вольностей Війська Запорозького” – першої Конституції України. Похід П. Орлика на Правобережну Україну. Прутський похід Петра I. Прутський мирний договір 1711 р. і його наслідки для України. Спроби П. Орлика утворити антимосковську коаліцію із західноєвропейських держав. Посилення колоніальної політики Російської імперії щодо України. Царський терор в Україні після Полтавської битви. Гетьман І. Скоропадський. Решетилівські статті 1709 р. Заходи Петра I, спрямовані на обмеження державних прав України і русифікацію її населення; підрив економіки Гетьманщини. Утворення першої Малоросійської колегії, її завдання і функції. Правління наказного гетьмана П. Полуботка. Боротьба козацької старшини за відновлення державних прав України. Зміцнення української державності за гетьманування Д. Апостола. Гетьманщина після смерті Д. Апостола. “Правління гетьманського уряду”.

Тема 8. Українські землі у середині й наприкінці XVIII ст.

Тимчасове відновлення гетьманського правління. К. Розумовський. Посилення антиукраїнської політики уряду Катерини II. Скасування козацького устрою на Слобожанщині. Остаточна ліквідації гетьманства і створення другої Малоросійської колегії. Політика П. Рум'янцева-Задунайського в Лівобережній Україні. Скасування російським урядом військового та адміністративного устрою на Лівобережній Україні. Запорозжя у XVIII ст. Доля запорожців після Полтавської битви. Заснування Нової Січі. Адміністративний поділ земель Запорозжя на паланки. Запорозькі зимівники. Втручання російського уряду у військово-політичне і господарське життя Січі. Зруйнування Запорозької Січі. Розправа російського уряду над козацькою старшиною. П. Калнишевський. Заснування Задунайської Січі. Бузьке козацьке військо. Військо вірних козаків (Чорноморське козацьке військо). Національно-визвольна і антикріпосницька боротьба в Україні в середині та другій половині XVIII ст. Форми народного протесту проти іноземних гнобителів і кріпосного гніту. Селянсько-козацькі виступи. Посилення національного та соціального гніту на Правобережній Україні та на західноукраїнських землях. Початок гайдамацького руху, його характер і рушійні сили. Повстання 1734 р. під проводом Верлана. Гайдамацьке повстання 1750 р. Опришківський рух. Коліївщина та її історичне значення. Загарбання Росією та Австрією Причорномор'я, Приазов'я, Правобережжя та західноукраїнських земель. Характер зовнішньої політики Російської імперії. Російсько-турецька війна 1768-1774 рр. та участь у ній українських козаків. Приєднання Криму до Росії. Участь Чорноморського козацького війська в російсько-турецькій війні 1787-1791 рр. Яський мирний договір 1791 р. та його значення для України. Заселення Південної України. Заснування нових міст. Участь Росії та Австрії в поділах Польщі. Приєднання Київщини, Поділля, Брацлавщини й Волині. Включення Правобережжя в загальноімперську систему. Колоніальна політика російського царизму на Правобережній Україні. Захоплення Буковини Австрією. Українська культура XVIII ст. Особливості розвитку культури. Ставлення царизму до української культури. Відтік представників інтелектуальної еліти з українських земель до Росії.

Тема 9. Українські землі у складі Російської імперії.

Наддніпрянська Україна в системі міжнародних відносин у XVIII – першій половині XIX ст. Україна в російсько-турецькій війні 1806-1812 рр. Наслідки Бухарестського мирного договору для України. Україна в російсько-французькій війні 1812 р. Місце України в російсько-турецькій війні 1828-1829 рр. Повернення частини запорожців з-за Дунаю та утворення Азовського козацького війська. Занепад кріпосницьких та зародження ринкових відносин в Україні. Криза поміщицького господарства. Визрівання ринкових відносин. Початок промислового перевороту. Міста. Зростання морських портів. Розвиток внутрішньої торгівлі. Місце України у зовнішній торгівлі Російської імперії. Антикріпосницька боротьба в Україні в першій половині та в середині XIX ст. Характер політики російського царизму щодо України. Посилення національного та соціального гніту. Форми й характер протесту українського населення. Найбільші заворушення козаків, селян та військових поселенців. Селянські виступи під проводом У. Кармалюка на Поділлі. “Київська козаччина”, похід “У Таврію за волею”. Заходи українського дворянства щодо відновлення автономії України. Поширення західноєвропейських революційних ідей в Україні. Масонство в Україні. Діяльність декабристів в Україні. Пропаганда вільнолюбних ідей у навчальних закладах. Польське повстання 1830- 1831 рр. та Україна. Національна ідея в суспільно-політичному русі першої половини XIX ст. Утворення Кирило-Мефодіївського братства. “Книга буття українського народу” і “Статут слов’янського братства св. Кирила і Мефодія”. Вплив діяльності кирило-мефодіївців на розвиток українського національного руху.

Тема 10. Західноукраїнські землі наприкінці XVIII – XIX ст.

Соціально-економічне становище та антикріпосницька боротьба на західноукраїнських землях у складі Австрійської імперії. Адміністративно-територіальний устрій та населення західноукраїнських земель. Характер політики австрійського уряду щодо українців. Реформи Марії-Терезії та Йосифа II, їхня роль у розвитку економічного й суспільного життя Галичини та Буковини. Стан господарства і характер економічних відносин. Рух опришків. Селянські виступи в Галичині, на Буковині, в Закарпатті (“холерні бунти”). Українське національне відродження на західноукраїнських землях наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. Пробудження національного життя. Поширення української національної ідеї в середовищі греко-католицьких священників. Поширення ідей Просвітництва. “Руська трійця”. Альманах “Русалка Дністрова”.

Революції 1848-1849 рр. в Австрійській імперії та український національно-визвольний рух. Розгортання революційних подій в Австрійській імперії. Скасування кріпосницької залежності селян і панщини. Пожвавлення культурно-освітнього руху. Вихід першої української газети “Зоря Галицька”. Зародження українсько-польського протистояння в Галичині. Головна Руська рада. “Галицько-руська матиця”. “Руський собор”. Вибори до австрійського парламенту. Революційні події на Буковині та Закарпатті. Селянське повстання під проводом Л. Кобилиці. Львівське збройне повстання 1848 р. Поразка революції в Австрії. Придушення селянського руху.

Тема 11. Українські землі у другій половині XIX ст.

Скасування кріпосного права в Наддніпрянській Україні. Реформи адміністративно-політичного управління 60-70-х рр. Особливості економічного розвитку українських земель напередодні селянської реформи 1861 р. Суспільний рух за проведення реформи. Основні законодавчі акти реформи. Особливості і наслідки реформи в Україні. Інші реформи (судова, земська, міського самоврядування, військова, шкільна, цензурна, фінансова) та проведення їх в Україні. Вплив реформ 60-70-х рр. на соціально-економічний розвиток і політичне становище в Україні. Економічний розвиток українських земель у 60-70-х рр. XIX ст. Наддніпрянська Україна. Економічна політика російського царизму в Україні у пореформений період. Особливості й перебіг промислового перевороту. Міста. Розширення внутрішнього ринку. Торгівля. Аграрні відносини у Наддніпрянській Україні. Залишки

кріпацтва. Поєднання відробіткової та вільнонайманої системи. Розвиток товарного виробництва і тваринництва. Застосування техніки у сільському господарстві. Спеціалізація районів сільськогосподарського виробництва. Соціальне розшарування селянства. Поширення вільнонайманої праці. Західноукраїнські землі у складі Австро-Угорщини. Особливості економічного життя Галичини, Буковини і Закарпаття. Формування фабрично-заводської промисловості на західноукраїнських землях. Провідні галузі промисловості. Розвиток сільського господарства Східної Галичини, Буковини і Закарпаття. Початок трудової еміграції. Зародження українського кооперативного руху. Суспільно-політичне життя в Україні у другій половині XIX ст. Національна політика російського царизму щодо України. “Хлопоманство”. Польське повстання 1863-1864 рр. і Україна. Виникнення громад та їхня культурно-освітня діяльність наприкінці 50-х – на початку 60-х років. Валувський циркуляр 1863 р. Відновлення громадівського руху на початку 70-х років. Емський указ 1876 р. та переслідування українофілів. Діяльність М. Драгоманова. Молода громада. Братство тарасівців. Розвиток народницького руху в Україні. Народницькі гуртки в Україні. “Київська комуна”, “Ходіння в народ” (1874 р.), “Чигиринська змова”. Розгром і занепад народництва. Піднесення національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у другій половині XIX ст. Суспільно-політичний рух після революції 1848-1849 рр. Москвофіли. Зародження національної течії в суспільному русі. Розгортання руху народовців у Галичині, на Буковині та Закарпатті. Періодичні видання народовців. Заснування й діяльність культурно-освітнього товариства “Просвіта” і Літературного товариства ім. Т. Шевченка (з 1892 р. – Наукове товариство ім. Т. Шевченка). Радикальний рух у Галичині. Народна рада. Виникнення й діяльність Радикальної партії. Проголошення ідеї політичної незалежності України. Наукова і політична діяльність М. Грушевського в Галичині. Утворення УНДП та УСДП. Робітничий та селянський рух на західноукраїнських землях. Українська культура в другій половині XIX ст. Освіта. Доля недільних шкіл в Наддніпрянській Україні. Діяльність у Галичині освітнього товариства “Просвіта”. Відкриття нових вищих навчальних закладів. Відкриття кафедри історії України у Львівському університеті. Наука. Література.

Тема 12. Україна на початку XX ст.

Економічний розвиток і суспільно-політичний рух в Україні на початку XX ст. Економічна криза 1900-1903 рр. Посилення концентрації виробництва і створення монополістичних об'єднань. Розвиток сільського господарства. Посилення міграції українських селян. Створення сільськогосподарських і ремісничих спілок (артілей). Становище населення. Наростання робітничого і селянського руху. Студентські виступи. Розвиток українського національного руху. М. Міхновський та його праця “Самостійна Україна”. Зародження українського націоналістичного руху. Створення і діяльність українських політичних партій. Самостійницька та автономістська течії в тогочасній українській політичній думці. Соціально-економічний розвиток та політичне становище західноукраїнських земель на початку XX ст. Характер економіки західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії. Поглиблення соціальної диференціації селянства. Економічне і політичне становище українського населення. Національне життя. Розвиток кооперативного руху. Наростання національного руху в західноукраїнських землях. Цілі боротьби українців Галичини. Взаємини з представниками інших народів. Діяльність національних і спортивно-фізкультурних організацій “Соколів” і “Січей”. Митрополит А. Шептицький та його роль у піднесенні національного життя в західноукраїнських землях. Україна в роки революції 1905-1907 років. Передумови революції. Революційний рух в Україні весною і влітку 1905 р. Виникнення рад робітничих депутатів і створення профспілок. Розгортання селянського руху. Революційні виступи в армії та на флоті. Збройні повстання в Харкові, Олександрівську і Донбасі. Каральні експедиції в Україні. Піднесення українського національного руху та царські поступки українству. Початок процесу українізації шкільної освіти в Україні, заснування кафедр українознавства у вищих навчальних закладах. Поява масових українських періодичних видань. “Просвіти”.

Діяльність української громади у I та II Державних думах Росії. Україна в 1907-1910 роках. Земельна реформа П. Столипіна та її вплив на Україну. Посилення національного гніту. Насадження ідеології російського великодержавного шовінізму. Відношення всеросійських політичних партій до українського питання. Заборона використання української мови в навчальних закладах і адміністративних установах. Закриття “Просвіт”, інших українських громадських установ. Створення Товариства українських поступовців (ТУП). Столипінський циркуляр 1910 р. Справа Бейліса. Українська культура й духовне життя на початку XX ст. Освіта. Література. О. Олесь, В. Винниченко, М. Коцюбинський, В. Стефаник. Наука. М. Грушевський, О. Єфименко, Д. Багалій, Б. Грінченко, А. Кримський, Ф. Вовк. Видатні вчені-природознавці. Розвиток авіації. Архітектура. Музика. Живопис. Церковне життя. Роль Української греко-католицької церкви в піднесенні національної свідомості населення Західної України.

Тема 13. Україна у Першій світовій війні.

Українські землі напередодні війни. Плани щодо України Антанти і Троїстого союзу. Початок Першої світової війни. Заснування Головної Української Ради у Львові. Створення Союзу визволення України. Його лідери. Формування легіону Січових стрільців. Военні дії на території України у 1914 р. Захоплення російськими військами Галичини і Північної Буковини. Створення Галицько-Буковинського генерал-губернаторства. Военні дії на території України в 1915-1917 рр. Бойовий шлях легіону УСС. Створення Загальної Української Ради. Участь української інтелігенції в діяльності громадських товариств і комітетів з допомоги жертвам війни (Союз міст, Земський союз, Товариства допомоги населенню Півдня Росії, що постраждало від воєнних дій). Національний рух у Наддніпрянській Україні. Рішення ТУП про ставлення українців до війни. Союз визволення України, його політична платформа і практична діяльність. Назрівання економічної та політичної кризи в Російській імперії.

Тема 14. Українська національно-демократична революція.

Україна напередодні 1917 р. Початок революції. Утворення Української Центральної Ради, її керівництво, партійний склад і політична програма. М. Грушевський. Початок українізації армії. Поява “Вільного козацтва”. Проголошення автономії України. Наростання політичної боротьби в Україні у липні-жовтні 1917 р. Політичні партії в боротьбі за вплив на населення. Український Національний Конгрес і перевибори складу Центральної Ради. II Всеукраїнський військовий з’їзд. I Універсал Центральної Ради. Утворення Генерального секретаріату. В. Винниченко. II Універсал Центральної Ради. Збройний виступ самостійників та їхня поразка. “Тимчасова інструкція Тимчасового уряду Генеральному секретаріату на Україні”. Послаблення позицій Центральної Ради. Здобутки і прорахунки Центральної Ради в державотворчому процесі та соціальній політиці. Корнілівський заколот і Україна. Більшовизація рад. Загострення конфлікту Центральної Ради з Тимчасовим урядом. “Демократична нарада” і позиція Центральної Ради. З’їзд народів Росії у Києві. Жовтневий переворот в Росії та його відгомін в Україні. Тактика більшовиків в Україні. Встановлення контролю Центральної Ради над Києвом. III Універсал і проголошення Української Народної Республіки. Досягнення і невдачі Центральної Ради у внутрішній та зовнішній політиці. Ультиматум Раднаркому та початок війни більшовиків із Центральною Радою. Проголошення у Харкові радянської влади. Похід більшовицьких військ на Київ. Бій під Крутами. Повстання робітників заводу “Арсенал”. IV Універсал Центральної Ради та проголошення незалежності УНР. Початок переговорів у Брест-Литовську. Визнання державами німецько-австрійського блоку УНР. Мирний договір у Брест-Литовську. Перша спроба радянізації України. Регіональні “республіки”. Ставлення населення до політичних сил в Україні. Вступ німецько-австрійських військ до України. Конфлікт Центральної Ради з німецько-австрійською адміністрацією і консервативними колами України. Прийняття Конституції УНР. Організація і здійснення гетьманського перевороту. Причини падіння Центральної Ради. Гетьман П. Скоропадський і його уряд.

Внутрішня та зовнішня політика Української Держави. Ставлення політичних партій до гетьманського режиму. Селянські повстання влітку і восени 1918 р. Н. Махно. Анулювання РСФРР Брестського миру та наслідки цієї акції для України. Директорія УНР. Утворення Директорії. Відновлення УНР. Політичний курс Директорії. С. Петлюра. Трудовий конгрес. Отаманщина. Більшовицька агресія проти УНР. Війська Антанти на півдні України. Розклад Армії УНР. Посилення війни радянської Росії з УНР. Причини поразки Директорії. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Проголошення ЗУНР. Є. Петрушевич. Організація держави на західноукраїнських землях. “Злука” УНР і ЗУНР. Соціально-економічні перетворення в ЗУНР. Польсько-український конфлікт. Створення Української Галицької Армії. Наступ польських військ і відхід української армії до Збруча. Дипломатична діяльність ЗУНР. Причини поразки ЗУНР. Поглинення Північної Буковини, Бессарабії та Закарпаття іноземними державами. Політика радянського уряду в Україні у 1919 р. Формування більшовицького режиму в Україні. Х.Раковський. Політичний курс більшовиків в Україні у 1919 р. Націоналізація промисловості. Продовольча диктатура, її суть. Селянські виступи. Становище українських партій. Україна у другій половині 1919 р. Наступ білогвардійців в Україні. Контрнаступ об’єднаних українських армій. Поразка армії УНР. Перший зимовий похід армії УНР. Денікінський режим. Боротьба проти білогвардійців. Контрнаступ радянських військ і поразка денікінців. Україна на початку 1920 р. Відновлення більшовицького режиму. Формальне визнання радянською Росією незалежності УСРР. Всеукраїньком. Вибори до рад. Відновлення політики “воєнного комунізму” в економіці та в суспільному житті. Напрями комуністичного руху в Україні (КП(б)У, УКП(б), УКП). Варшавська угода та її наслідки. Більшовицько-польська війна і Україна. Наступ польсько-українських військ і взяття Києва. Польський режим і ставлення до нього населення. Відступ польсько-українських військ. Поразка червоної армії під Варшавою. Ризький мир. Другий Зимовий похід військ УНР. Закінчення боротьби регулярних українських військ за незалежність України. Початок наступу військ Врангеля. Україна у планах Врангеля. Більшовицький контрнаступ. Поразка врангелівців. Терор у Криму. Розгром махновського руху. Культура і духовне життя в Україні у 1917–1920 роках. Чинники розвитку культури в 1917–1920 роках. Культурно-освітня діяльність громадських організацій. Загальноосвітня школа за Центральної Ради. Українська школа в період Гетьманату та Директорії. Освітня політика більшовиків. Стан науки. Відкриття Української академії наук (УАН) і національних університетів у період Української Держави. Нові тенденції в розвитку культури.

Тема 15. Українські землі у 20-30-х рр. ХХ ст.

Внутрішнє і міжнародне становище. Політична криза на початку 1921 р. НЕП і особливості його впровадження в Україні. Причини і масштаби голоду 1921–1923 рр. в Україні. Діяльність радянських і зарубіжних організацій допомоги голодуючим. Вхід УСРР до складу СРСР. Договори між РСФРР і УСРР 1920–1921 рр. Державний статус України в 1921–1922 рр. Юридичне оформлення Союзу РСР. Статус УСРР у складі Радянського Союзу. Культура і духовне життя в роки непу. Політика більшовиків в царині культури. “Українізація” (“коренізація”). Г. Гринько, О. Шумський, М. Скрипник. Розширення сфери вживання української мови. Коренізація та національні меншини. Опір “українізації”. Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих. Література і мистецтво. Українське національне відродження в літературі та його провідники. Літературно-художнє об’єднання. Літературна дискусія 1925–1928 рр. М. Хвильовий. Образотворче мистецтво. Кінематограф. О. Довженко. Релігійне життя в Україні. Виникнення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ). Конфлікт радянської держави з церквою. Сталінська індустріалізація України. Перехід до форсованої індустріалізації та командної економіки. Результати перших п’ятирічок. Промисловість і сільське господарство України напередодні Другої світової війни. Колективізація і розселяння України. Кооперування і колективізація. Перехід до прискореної колективізації. Поширення колгоспів. Доля приватних селянських господарств. Зміна ставлення радянської держави до заможного

селянства. “Ліквідація куркульства як класу”. Масштаби розкуркулення і доля розкуркулених селян. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні. Причини й передумови голодомору. Початок голоду. “Закон про п’ять колосків”. Посилення хлібозаготівель та їх суть. Комісія В. Молотова в Україні. Масштаби смертності населення. Наслідки голодомору. Завершення колективізації. Громадсько-політичне життя. Глибокі соціальні деформації. Конституція УРСР 1937 р. Судові процеси. “Шахтинська справа” і “Спілка визволення України”. Масові репресії та їх жертви. Стан культури в Україні у 30-ті роки. Становище в галузі освіти. Наука. Діяльність Академії наук України. Видатні досягнення українських вчених. Труднощі в розвитку науки. Художня література і мистецтво. “Розстріляне відродження”. Театральне мистецтво. Доля кобзарства і лірництва. Церковна політика. Ліквідація УАПЦ. Закриття і нищення храмів, культового майна і церковних споруд.

Українські землі у складі Польщі. Правовий статус Східної Галичини. Становище українських північно-західних земель (Волинь, Полісся, Підляшшя). Характер промисловості. Спроби українців створити економічну противагу іноземному капіталові. Українська кооперація. Аграрні відносини і характер аграрних реформ. Економічне становище населення. Стосунки українців з представниками інших народів. Створення УВО та її діяльність. “Пацифікація”. Українські політичні партії та політична боротьба в Західній Україні. Українське національно-демократичне об’єднання (УНДО), Комуністична партія Західної України (КПЗУ), утворення Організації українських націоналістів (ОУН). Є. Коновалець. Методи діяльності ОУН. С. Бандера. Інтегральний націоналізм. Д. Донцов. Український монархізм. В. Липинський.

Українські землі у складі Румунії. Характер політики румунського уряду щодо українців. Татарбунарське повстання. Політичні партії на українських землях. Українська національна партія. Діяльність радикальних націоналістичних груп.

Закарпаття (Підкарпатська Русь) у складі Чехословаччини. Український національно-культурний рух. Особливості політичної боротьби в Закарпатті. Надання автономії Карпатській Україні. Створення Карпатської Січі. Проголошення незалежності Карпатської України. А. Волошин. Вторгнення угорських військ у Закарпаття. Опір українців.

Тема 16. Україна в роки Другої світової війни.

Радянсько-німецькі договори 1939 р. і західноукраїнські землі. Радянсько-німецький пакт про ненапад від 23 серпня 1939 р. Таємний протокол. Початок Другої світової війни. Вступ Червоної армії на територію Західної України та включення її до складу СРСР. Радянсько-німецький договір про дружбу і кордони 28 вересня 1939 р. та таємний протокол. Включення до складу Української РСР Північної Буковини і придунайських українських земель. Радянізація західних областей України. Встановлення німецької окупаційної влади на Лемківщині, Підляшші та Холмщині. Напад Німеччини на СРСР. Україна в планах окупантів. Перші дні війни. Прикордонні бої. Відступ Червоної армії. Мобілізаційні заходи 1941 р. в Україні. Евакуація з України в східні райони СРСР. Оборонні бої влітку – восени 1941 р. Оборона Києва. Поразка військ Південно-Західного фронту. Героїчна оборона Одеси і Севастополя. Невдалі спроби контрнаступу під Харковом. Продовження наступу німецьких військ на півдні. Окупаційний режим в Україні. Розчленування України. План “Ост”. Нацистський “новий порядок”. Злочинна політика окупаційних властей. Концтабори і масові розстріли. Трагедія Бабиного Яру. Економічне пограбування України. Вивіз працездатного населення на каторжні роботи до Німеччини. Розгортання руху Опору та його течії в Україні. Радянське підпілля і партизанський рух 1941-1942 рр. ОУН на початку війни. “Акт проголошення відновлення Української держави” 30 червня 1941 р. “Поліська Січ” Бульби-Боровця. Оунівське підпілля 1941–1942 рр. О. Теліга, О. Ольжич та ін. Створення Української повстанської армії (УПА). Україна в 1943 році. Перемога Червоної армії під Сталінградом і початок вигнання окупантів з України. Курська битва. Продовження наступу на Лівобережжі. Визволення Донбасу. Падіння “східного валу”. Визволення Києва.

Мобілізаційні заходи 1942–1943 рр., їх особливості та наслідки. Боротьба з ворогом у тилу. Діяльність радянських партизанських загонів і підпілля. Політична еволюція ОУН – УПА. Стосунки між радянськими та польськими партизанами. Відносини УПА та АК. Волинська трагедія 1943 року. Героїчна праця українців в тилу ворога. Внесок українських вчених і діячів освіти та культури у досягнення перемоги. Евакуйовані підприємства в радянському тилу. Україна на завершальному етапі війни (1944–1945 рр.). Січнево-лютневий наступ 1944 р. Корсунь-Шевченківська битва. Весняний наступ українських фронтів. Кримська наступальна операція. Примусове виселення з Криму в східні райони СРСР татар, греків, вірмен та ін. Завершення вигнання окупантів з України. Приєднання Закарпаття. Участь жителів України в завершальних операціях Другої світової війни. Завершальний етап боротьби в тилу. Радянський партизанський рух. УПА на завершальному етапі війни. Становище в західних областях України. Втрати України в роки війни.

Тема 17. Україна у другій половині 1940-х - 1980-х роках.

Україна в період повосенної відбудови. Адміністративно-територіальні зміни. Внутрішньополітичне та економічне становище України. УРСР – співзасновниця Організації Об'єднаних Націй. Перехід до мирного будівництва. Особливості відбудови промисловості. Голод 1946–1947 рр., його причини, масштаби й наслідки. Матеріальне становище населення. Грошова реформа та її наслідки. Ліквідація карткової системи. Відновлення радянської влади в західних областях України. Формування органів місцевої влади. Колективізація західноукраїнського села. Доля Української греко-католицької церкви (УГКЦ). Боротьба УПА. Р. Шухевич (Тарас Чупринка). Депортації українського населення. Операція “Вісла”. Внутрішньополітичне становище України на початку 50-х років. Культурне життя в Україні у другій половині 40-х – на початку 50-х років. Відбудова системи освіти. Впровадження обов'язкового семирічного навчання дітей. Наука. Розгром генетики. “Лисенківщина” в Україні. Розвиток літератури і мистецтва. Становище письменників, діячів образотворчого мистецтва, істориків. Боротьба влади з космополітизмом. Україна в умовах десталінізації і “хрущовської відлиги”. Суспільно-політичне життя й політична боротьба в Україні. Вхід Кримської області до складу УРСР. XX з'їзд КПРС і Україна. Початок політичної реабілітації. Масштаби демократизації державного життя. Стан економіки України наприкінці 50-х – у першій половині 60-х років. Раднаргоспи та їхній вплив на економічний розвиток України. Посилення гігантоманії в індустрії. Розвиток машинобудування. Стан легкої та харчової промисловості. Аграрна політика наприкінці 50-х – у першій половині 60-х років. Обмеження індивідуальної трудової діяльності селянства. Рівень життя населення. Стан продовольчого і товарного забезпечення. Культура і духовне життя в Україні. Ідеологізація культурного життя. Курс на “зближення і злиття націй”. Посилення русифікації. Науково-технічна революція і наука в Україні. Розвиток кібернетики. Стан суспільних наук. Початок десталінізації та пожвавлення літературно-мистецького життя. “Відлига” в українській літературі. “Шестидесятники”. В. Симоненко, Л. Костенко, Є. Сверстюк, І. Світличний, І. Драч та ін. Музичне мистецтво. Живопис, архітектура, театр. Зародження дисидентського руху в Україні. Причини появи та особливості дисидентського руху в Україні. “Українська робітничо-селянська спілка” Праця І. Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація?”. Значення діяльності дисидентів. Ставлення в суспільстві до діяльності М. Хрущова. Робітничі виступи. Позиція вищого партійного керівництва України при усуненні М. Хрущова від влади. Л. Брежнєв і Україна. Україна у період загострення кризи радянської системи (1965–1985 рр.) Діяльність в Україні П. Шелеста і усунення його з посади першого секретаря ЦК КП України. В. Щербицький. Конституція УРСР 1978 р. Відносини керівництва України з союзним центром. Наростання економічної кризи. Особливості індустріального розвитку України. Посилення бюрократичного централізму. Свобода дій союзних відомств в Україні. Атомні електростанції. Перетворення України в зону екологічного лиха. Нарощення військово-промислового комплексу (ВПК). Стан колгоспно-радгоспної системи. Урбанізація.

Життєвий рівень населення. Стан забезпеченості товарами і послугами радянських людей у 70–80-х роках. Житлове будівництво. Стан медичного обслуговування. Привілейоване становище партійно-державної номенклатури. Наростання кризових явищ в культурі. Становище у сфері культури. Освіта. Поглиблення ідеологізації та денационалізації навчального процесу. Стан науки, вплив її на виробництво. Умови розвитку літератури і мистецтва. Панування офіціозу і соціалістичного реалізму. Театр. Русифікація театрального мистецтва. Пісенна творчість. Українське “поетичне кіно”. Скульптура. Живопис. Провідні тенденції в розвитку скульптури. Опозиційний рух. Причини активізації опозиційного руху. Форми діяльності дисидентів. Найвидатніші представники дисидентського руху в Україні. Репресії проти правозахисників. Утворення Української Гельсінської спілки (УГС). Релігійне дисидентство. Боротьба за легалізацію Української греко-католицької церкви (УГКЦ). Посилення переслідувань опозиції наприкінці 70-х – на початку 80-х рр. Суспільно-політичне життя України у 80-ті роки. Зміни у вищому партійно-державному керівництві після смерті Л.Брежнєва.

Тема 18. Україна і процес перебудови в СРСР.

М. Горбачов і пошуки шляхів виходу з кризи. Спроби оздоровлення суспільно-політичного життя. Перебудова. Невдача спроб реформування СРСР. Політика керівництва України в період перебудови. Погіршення економічної ситуації в Україні в другій половині 80-х років. Характер економічної політики. Чорнобильська катастрофа. Становище в сільському господарстві. Продовольчі труднощі 1989–1990 рр. Скорочення обсягів суспільного виробництва. Зменшення національного доходу України. Формування економічних передумов розпаду СРСР. Зростання політичної активності суспільства. “Гласність” і повернення народові правди про минуле України. Мітинги й демонстрації. Нові громадські об’єднання. Політклуби. Створення Товариства української мови ім. Т.Г. Шевченка. Історико-просвітне товариство “Меморіал”. Початок формування Народного руху України. Закон Української РСР “Про мови в УРСР”. Початок формування багатопартійності в Україні. Розклад компартії України. Виникнення “демократичної платформи” в КПУ. Виникнення нових політичних партій.

Тема 19. Україна в умовах незалежності.

Україна на шляху за незалежність. Вибори до Верховної Ради УРСР 1990 р. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. Політична конфронтація восени 1990 р. Спроба державного перевороту в СРСР і Україна. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. Референдум 1 грудня 1991 р. і вибори Президента України. Припинення існування Радянського Союзу. Розгортання державотворчих процесів незалежної України. Становлення владних структур. Незалежність і перегрупування партійно-політичних сил. Партійне життя. Політичне життя 1994–1999 рр. Робота Верховної Ради другого скликання (1994 – 1998 рр.) та Президента України. Прийняття Конституції України. Вибори до Верховної Ради та органів місцевого самоврядування 1998 р. Вибори Президента України 1999 р. Стратегія економічного та соціального розвитку України на 2000 – 2004 рр. Загострення внутрішньо-політичної ситуації у кінці 2000 р. – на початку 2001 р. Земельний кодекс. Вибори до Верховної Ради України 2002 р. Особливості перебігу президентських виборів 2004 р. Помаранчева революція. Політична програма В. Ющенка. Парламентські вибори 2006 р. Позачергові парламентські вибори 2007 р. та їх наслідки. Підготовка, проведення та результати президентських виборів 2010 р. Президентство В. Януковича. «Політреформа» в Україні, повернення до президентсько-парламентської республіки. Парламентські вибори 2012 р. Утиски свободи за президентства В. Януковича. Революція Гідності 2014 р. Президентські та парламентські вибори 2014 р. П. Порошенко. Проблеми політичного реформування українського суспільства на сучасному етапі. Економічні проблеми незалежної України. Об’єктивні й суб’єктивні труднощі формування національної економіки. Стратегічні прорахунки у здійсненні реформ. Стан виробництва. Стан справ у сільському господарстві.

Проблема утвердження приватної власності на землю. Створення власної фінансової системи. Запровадження гривні. Становище у соціальній сфері. Зміни в чисельності та соціальному складі населення. Життєвий рівень населення. Міжнародні відносини. Права національних меншин в Україні. Зовнішня політика незалежної України. Визнання України міжнародним співтовариством. Основні напрямки зовнішньої політики незалежної України. Участь України в загальноєвропейському процесі. Діяльність України в ООН. Вступ України до Ради Європи. Європейська та євроатлантична інтеграція України. Відносини України із сусідніми державами. «Гібридна війна» Росії проти України. Російська інтервенція та анексія Криму. Війна на Сході України (АТО-ООС). Президентські та парламентські вибори 2019 р. В. Зеленський. Україна в умовах пандемії COVID-19. Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 р. Україна в умовах війни. Україна та Європейський Союз.

Тема 20. Первісне суспільство.

Періодизація і хронологія історії первісного суспільства. Характеристика основних етапів історії первісного суспільства. Сутність процесу антропогенезу. Найдавніші гомініди. Процес формування *Homo sapiens*. Економіка первісної доби. Привласнювальні і відтворювальні форми господарювання. Неолітична революція та її вплив на розвиток суспільних відносин. Суспільний поділ праці. Соціальна історія первісного суспільства. Виникнення родових відносин і розвиток родоплемінної організації. Пізньородова община. Розвиток шлюбних відносин у первісну добу.

Виникнення релігійних уявлень та первісного мистецтва. Характеристика ранніх форм релігійних вірувань. Формування передумов розкладу первісного ладу. Розклад первісного суспільства у добу металу.

Тема 21. Стародавня Греція.

Природні умови і населення стародавньої Греції. Переселення індоєвропейських племен, іонійці і еолійці. Мікенська епоха. Егейське переселення. Дорійці. Поліс — основа грецького державного устрою. Базилевс. Аристократія і демос. Олігархи. Грецька колонізація. Релігійні вірування давніх греків. Міфологія. Іонійська натурфілософія. Гомер. “Іліада” і “Одіссея”. Тиранія Полікрата.

Спарта. Державний устрій Спарті. Соціальні стани Спарті. Пелопоннеський союз. Гегемонія Спарті. Аттика. Соціальні стани Аттики. Тиранія, її роль у боротьбі аристократії і демосу. Драконівські закони. Реформи Солона “Примирювача”. Тиранія Пісістрата. Реформи Клісфена. Розвиток і впровадження давньогрецької демократії.

Греко-перські війни. Причини греко-перських війн. Іонічне повстання. 1-й і 2-й перський похід. Еллінічна симахія. Битва під Фермопілами. Розорення Афін. Наслідки перських воєн. 1-й Афінський морський союз. Реформи Перікла. Розірвання союзу між Афінами і Спартою. Гегемонія Афін у Середній Греції. Організація Афінської держави. Мирний конгрес. Пелопоннеська війна. Архідамова війна. Наслідки пелопоннеських війн.

Александр Македонський. Еллінізм Афіни, Спарта, Фіви. Правління 30 тиранів. Похід десяти тисяч. Коринфська війна. 2-й морський союз. Мир між Афінами і Спартою. Македонія. Філіпп II Македонський. Війни союзників. Коринфський союз. Александр Македонський. Підкорення Східного Ірану. Похід до Індії. Реорганізація держави у Вавилонії. Елліністична культура.

Культура і побут стародавньої Греції. Філософія стародавньої Греції. Література стародавньої Греції. Архітектура стародавньої Греції. Наука і техніка стародавньої Греції. Освіта і педагогіка стародавньої Греції.

Тема 22. Римська держава.

Римські літописи. Історіографія. Цицерон, Цезар, Саллюстій, Діозор Сицилійський. Римська община в ранньореспубліканський період. Боротьба патриціїв і плебеїв. Економічні і

політичні причини. “Закони XII таблиць”. Нобілітет, плебс. Державний лад ранньої республіки. Коміції. Магістратури. Сенат. Армія. Завоювання Римом Італії. Римо-італійська конфедерація. Перехід до класичного рабства. Війни в період Римської республіки. Криза республіканського ладу. Римська імперія. Принципат. Август та його правління. Рання імперія в I-II ст. до н.е. Система принципату. Рабовласництво. Завоювання. Криза господарства у II ст. до н.е. Фінансова криза. Народні рухи. Перші етапи становлення християнства. Пізня імперія. Діоклетіан, створення системи домінанту. Правління Костянтина. Економічне становище у IV ст. і першій половині V ст. Криза рабовласництва і елементи феодалізму. Вторгнення варварів. Переселення народів, утворення “Варварських держав”. Падіння імперії. Культура епохи імперії. Система виховання і освіти. Релігія. Наука. Римське право. Література. Значення культурної спадщини Риму.

Тема 23. Історія середніх віків Європи.

Періодизація історії Середніх віків. Поняття феодалізму, його головні риси та особливості формування. Проблема виникнення феодального ладу в Європі. Специфіка розвитку феодальних відносин у країнах Європи.

Суспільний лад стародавніх германців і кельтів. «Велике переселення народів» та його вплив на розвиток європейських народів. Варварські королівства. Франкська держава. Господарство і суспільний устрій франків за «Салічною правдою». Правління династії Каролінгів. Утворення Папської держави. Імперія Карла Великого. «Темні віки» та «Каролінгське відродження». Християнська церква у добу Раннього Середньовіччя.

Розпад імперії Карла Великого та його вплив на розвиток західноєвропейських держав. Зародження державності у слов'ян (Держава Само, Перше Болгарське царство, Вендська держава, Великоморавська держава, Чеська держава Пршемисловичів, Польська держава П'ястів). Візантія у V–X ст., її цивілізаційний вплив на слов'янські народи.

Західна Європа в IX–XI ст. Утвердження феодального ладу в країнах Західної Європи. Станова організація феодального суспільства, політичний устрій і форми держави та роль в ній церкви. Феодальна роздробленість, її причини. Проблема загального і відмінного у розвитку країн Західної Європи. Французьке королівство. Особливості процесу феодалізації в Німеччині. Об'єднання англосаксонських королівств. Політична роздробленість Італії і розвиток міст. Італійська політика німецьких королів і утворення «Священної Римської імперії». Вплив норманських завоювань на становлення європейських держав. Мусульманська Іспанія. Виникнення християнських держав в Іспанії і початок Реконквісти.

Держава і суспільство у добу Класичного Середньовіччя. Характеристика основних станів феодального суспільства (феодалі, селянство, духовенство, міщанство). Виникнення і розвиток західноєвропейського середньовічного міста. Розвиток товарно-грошових відносин. Середньовічний цех. Комунальні рухи в західноєвропейських містах. Магдебурзьке право.

Передумови зміцнення королівської влади. Виникнення станово-представницької монархії. Особливості розвитку держав Західної та Центрально-східної Європи в XI – XV ст. Роль християнської церкви у Середні віки. Поділ християнської церкви на східну і західну, його причини. Боротьба за інвеституру, її основні етапи та наслідки. Релігійні рухи. Католицька церква і духовно-рицарські ордени. Послаблення влади папства, «авіньйонський полон» пап.

Міжнародні відносини у добу Середньовіччя. Хрестові походи, їх причини і характер, учасники і наслідки. Столітня війна та її значення. Відносини між Західною Європою та Візантією.

Культура Західної Європи у Середні віки. Мистецтво і архітектура. Розвиток освіти. Книгодрукування. Вплив християнства на формування середньовічного світогляду.

Епоха Відродження і поширення гуманістичних ідей у Європі. Передумови зародження та витоки культури Ренесансу. Регіональні особливості культури Відродження. Представники ренесансної культури. Гуманізм в європейській суспільній думці, його соціальне коріння, сутність, найвизначніші представники.

Тема 24. Нова (модерна) історія країн Європи та Америки.

Історичний зміст і періодизація історії нового часу. Великі географічні відкриття і виникнення колоніальної системи. Ф. Магеллан і перше навколосвітнє плавання. Іспанські конкістадори. Завоювання Мексики та Перу. Англійські, голландські і французькі колоніальні захоплення в кінці XV-першій половині XVII ст.; російські географічні відкриття на півночі і сході Європи і Азії. Наслідки географічних відкриттів для Західної Європи. Реформація і контрреформація, їх наслідки. Картина демографічного розвитку у новий час. Світова експансія Європи та її основні чинники (колоніалізм, християнізація, динамізм економіки, науки і техніки). Відгалуження європейської цивілізації в Північній Америці.

Капіталізм як специфічне явище Європи. Промислова революція та її наслідки. Нові форми масових суспільних рухів. Шляхи перебудови суспільства у новий час. Революції і реформи XVII – XIX ст. Зміни державних форм. Перехід до індустріального суспільства у провідних країнах Заходу наприкінці XIX – на початку XX ст. Переважання еволюційних форм внутріполітичного розвитку в Західній Європі та Північній Америці. Особливості Нідерландської революції та її наслідки. Англійська революція середини XVII ст. Реставрація Стюартів. “Славна революція” 1688 р. Розширення колоніальних володінь Англії. Війни. Особливості розвитку країн Європи та Америки у другій пол. XVII-XVIII ст. “Освічений абсолютизм”. Політичний і соціально-економічний розвиток Англії наприкінці XVII – у XVIII ст. (до 1789 р.). Формування двопартійної системи. Реформи Петра I в Росії, їх значення. Французький абсолютизм у другій половині XVII-XVIII ст. Французьке Просвітництво XVIII ст. Передумови, завдання і початок Великої французької революції. „Декларація прав людини і громадянина”.

Велика французька революція: хронологічні межі, передумови, етапи, суспільно-політичні угруповання. Якобінська диктатура у Франції. Історичний характер та підсумки Великої французької революції. Термідоріанський режим у Франції. Директорія. Війна за незалежність англійських колоній в Північній Америці: передумови, хід та підсумки. “Декларація незалежності” Сполучених Штатів Америки Конституція США. “Білль про права”. Основні риси розвитку країн Європи та Америки наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст. Франція і Європа у роки наполеонівських воєн. Внутрішня і зовнішня політика Російської імперії, Вітчизняна війна 1812 р. Віденський конгрес і його ухвали. “Священний союз”. Революції 20-30-х рр. XIX ст. в Європі: причини, завдання, особливості та результати. Італійський національно-визвольний рух наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст. Значення П’ємонт. Початок визвольного руху в Росії першої чверті XIX ст. Декабристи та їх повстання. Особливості революцій в Європі в середині XIX ст.: мета, основні політичні сили в боротьбі за владу. Наслідки революцій. Основні риси соціально-економічного та політичного розвитку США наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст. Формування двопартійної системи. Національно-визвольний рух польського народу в XIX ст. Завершальний етап Рісорджіменто. Об’єднання Італії. Об’єднання Німеччини “залізом і кров’ю”. Отто фон Бісмарк. Франко-пруська війна та її наслідки. Внутрішня політика німецького рейхсканцлера О. фон Бісмарка та її наслідки. Трансформація Австрійської імперії в дуалістичну Австро-Угорську монархію. Реформи 60-70-х рр. XIX ст. в Росії. Конституційний лад Третьої республіки у Франції. Політичні кризи кінця XIX – початку XX ст. Політична система Німецької імперії (1871-1914 рр.). Президентські адміністрації та основні проблеми розвитку США на поч. XX ст. (1900-1914 рр.). Реформаторська діяльність британських ліберальних і консервативних урядів в останній третині XIX – на початку XX ст. Головні проблеми суспільно-політичного життя Росії в останній третині XIX – на поч. XX ст. Революція 1905-1907 рр. в Російській імперії: передумови, причини, завдання і результати. Століпінські реформи Російській імперії: передумови, завдання і результати. Формування націй і національних держав у Європі та Америці. Культура нового часу. Роль церкви і релігії у духовному житті. Основні течії в мистецтві та літературі. Характер і особливості міжнародних відносин у новий час. Утворення Троїстого союзу та Антанти. Війни та міжнародні кризи кінця XIX – початку XX ст. (до 1914 р.). Гонка озброєнь. Світова війна 1914 – 1918 рр. – історичний

злам глобального масштабу. Міжнародне становище напередодні Першої світової війни. Народні рухи і революції. Характер, причини Першої світової війни, її головні етапи, підсумки та наслідки.

Тема 25. Новітня історія країн Європи та Америки.

Паризька мирна конференція. «14 пунктів» В. Вільсона. Версальський договір. Створення Ліги Націй. Мирні договори із союзниками Німеччини. Розпад багатонаціональних імперій і утворення нових незалежних держав в Європі. Вашингтонська конференція. Завершення формування Версальсько-Вашингтонської системи, її переваги та недоліки. Перегляд повоєнних договорів у 20-х рр. XX ст. (Плани Дауеса та Юнга). Значення пакту Бріана-Келлога як першої спроби створення системи колективної безпеки.

Зміна статусу провідних країн світу після Першої світової війни. Період економічної стабільності. Причини, прояви та наслідки світової економічної кризи 1929 – 1933 рр. (Великої депресії) Пошуки шляхів подолання кризових явищ в економіці й суспільному житті. Початки державного регулювання соціально-економічних процесів.

Доба “проспериті” (процвітання) у США. Прояви Великої депресії. Економічні та соціальні засади „Нового курсу” Ф.Д. Рузвельта та його основні підсумки.

Внутрішня та зовнішня політика правлячих кіл Великої Британії у 20-х рр. Велика Британія у роки кризи. Спроби реформування Британської імперії.

Політичний та соціально-економічний розвиток Франції у 20-х рр. Франція та Іспанія в період кризи. Утворення, прихід до влади та політика урядів Народних фронтів у Франції та Іспанії, їх досягнення, прорахунки та причини розпаду.

Листопадова революція та становлення Веймарської республіки в Німеччині. Світова економічна криза в Німеччині. Встановлення нацистської диктатури в Німеччині. Економічна, соціальна та ідеологічна політика гітлерівського режиму. Войовничий антисемітизм. Прихід до влади в Італії Б. Муссоліні. Фашизація Італії, створення корпоративної системи. Іспанія між двома світовими війнами.

Особливості соціально-економічного розвитку країн Центрально-Східної Європи (Польща, Чехословаччина, Угорщина, Румунія) між двома світовими війнами.

Зовнішньополітичні пріоритети провідних країн світу. Спроби створення системи колективної безпеки країнами Заходу. Активізація антивоєнних рухів. Формування блоку агресивних держав осі Рим – Берлін – Токіо. Витоки, прояви та наслідки політики умиротворення. Причини радянсько-німецького зближення (весна 1939 р.), провалу англо-франко-радянських переговорів у Москві (літо 1939 р.) та радянсько-німецького пакту про ненапад (пакт “Молотова - Ріббентропа”) і таємних протоколів до нього (23 серпня 1939 р.).

Причини, характер, періодизація Другої світової війни. Характеристика військових дій на першому етапі війни 1939 - червень 1941 рр. План «Барбаросса». Напад Німеччини на СРСР. Перебіг подій на радянсько-німецькому фронті у 1941 – 1942 рр. Процес формування антигітлерівської коаліції. Особливості окупаційного режиму та Руху Опору на окупованих територіях. Голокост. Сталінградська битва. Розгром німецьких військ на Орловсько-Курській дузі. Наступальні операції Червоної Армії. Визволення території СРСР, перенесення військових дій у Центральну та Східну Європу. Відкриття другого фронту в Європі. Завершальний період війни в Європі та Азії. Роль визначних військових, державних та політичних діячів в перемозі над нацизмом та фашизмом.

Зміни у світі внаслідок Другої світової війни. Політичні, економічні та соціальні наслідки Другої світової війни для народів світу. Мирні договори з колишніми союзниками Німеччини.

Утвердження США як провідної країни повоєнного біполярного світу. Внутрішня та зовнішня політика президентів США у другій половині XX – на початку XXI ст. Масовий негритянський рух в 1960-х рр. Сучасні внутрішньополітичні та зовнішньополітичні пріоритети американських президентів (від Б. Обама до Д. Трампа).

Наслідки Другої світової війни для провідних країн Західної Європи. План Маршалла. Початок європейської економічної інтеграції. Німеччина. Створення ФРН і НДР. Німецьке

«економічне диво». Об'єднання Німеччини. Г. Коль. Велика Британія. Внутрішня і зовнішня політика лейбористських та консервативних урядів у 40 – 70-х рр. XX ст. Трансформація Британської колоніальної імперії. Тетчеризм. «Третій шлях» Т. Блера. Брексіт та вихід Великої Британії з ЄС. Сучасне становище у країні. Франція. Соціально-економічний та політичний розвиток Четвертої Республіки. Становлення П'ятої Республіки. Травневі події 1968 р. Ш. де Голль. Франція наприкінці XX – на початку XXI ст. Італія. Проголошення республіки. Італійське «економічне диво». Державна програма боротьби з мафією. Соціально-економічний і політичний розвиток країни наприкінці XX – на поч. XXI ст. Інтеграційні процеси в Європі наприкінці XX – на поч. XXI ст.: здобутки та проблеми.

СРСР. Наслідки Другої світової війни. Відбудова економіки. Завершення епохи Сталіна. Загострення політичної боротьби після смерті Сталіна. «Хрущовська відлига». Роки «брежнєвського застою». (1964 – 1985 рр.). Суспільно-політичне життя країни. Дисидентський рух. Від «перебудови» до розпаду СРСР (1985 – 1991 рр.) Лібералізація суспільного та політичного життя. Антидержавний путч 1991 р. Розпад СРСР. Сучасна історія росії.

Становлення прорадянських режимів у країнах Центрально-східної Європи. Кризові явища 60 – 70-х рр. XX ст. Угорська революція 1956 р. «Празька весна» 1968 р. «Оксамитові революції» 1989 р. Політичні, економічні та соціальні трансформації посткомуністичного суспільства. Роль країн Центрально-Східної Європи в сучасних міжнародних відносинах.

Основні тенденції розвитку науки у новітній час. Роль науки у розв'язанні глобальних проблем сучасності. Масова культура.

3. Перелік питань для вступного іспиту із спеціальності

В9 «Історія та археологія».

1. Становлення та розвиток людського суспільства на території України. Трипільська культура.
2. Формування державотворчих традицій на території України: кіммерійці, скіфи, сармати, античні міста-держави Північного Причорномор'я.
3. Походження слов'ян та їх розселення на території України. Теорії походження Русі.
4. Середньовічна держава Київська Русь. Хрещення Русі.
5. Галицько-Волинська держава та її місце в історії Центрально-Східної Європи.
6. Литовсько-Руська держава: формування, устрій, суспільно-політичні відносини.
7. Польська експансія на українські землі в другій половині XIV – у середині XVII ст. Люблінська унія.
8. Зародження українського козацтва. Запорізька Січ – вільна козацька республіка.
9. Кримське ханство в історії України.
10. Українська національна революція 1648-1676 рр.: історіографія проблеми.
11. Приєднання українських земель до Австрійської та Російської імперій у XVIII ст.
12. Україна періоду австрійських і російських реформ XIX ст.
13. Революція 1848 р. та її вплив на розвиток західноукраїнських земель. Головна руська рада.
14. Україна в Першій світовій війні. Українські січові стрільці.
15. Утворення Української Центральної Ради та її діяльність. Проголошення Української Народної Республіки. Війна Радянської Росії проти УНР.
16. Українська Держава гетьмана Павла Скоропадського.
17. Діяльність Директорії УНР. Акт злуки УНР і ЗУНР від 22 січня 1919 р. та його історичне значення.
18. Поразка українських визвольних змагань 1917 – 1921 рр., її причини та наслідки.
19. Встановлення комуністичного режиму в Україні. Голод 1921 – 1923 рр.
20. Створення Союзу РСР і Україна. Голодомор і репресії в радянській Україні у 1930-х роках.

21. Західноукраїнські землі у міжвоєнний період. Проголошення незалежності Карпатської України. А.Волошин.
22. Україна у роки Другої світової війни. Діяльність ОУН-УПА в роки Другої світової війни.
23. Труднощі післявоєнної відбудови в Україні. Голод 1946-1947 рр.
24. Соціально-економічні і політичні процеси в Західній Україні після Другої світової війни. Боротьба ОУН-УПА проти тоталітарного режиму.
25. Суспільно-політичне та економічне становище України в період хрущовської «відлиги».
26. Культурницьке шістдесятництво в УРСР, його передумови і наслідки.
27. Посилення реакції в політичному та національно культурному житті України в 1965 – 1985 рр. Дисидентський рух.
28. Україна і процес перебудови в СРСР. Зростання суспільно-політичної активності населення України наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років.
29. Становлення України як незалежної держави (1991 – 2004 рр.). Помаранчева революція 2004 р.
30. Творення нової України (з 2004 р.). Революція Гідності 2014 р. та війна Росії проти України.
31. Поняття «Історія первісного суспільства». Хронологічні рамки. Загальна характеристика етапів розвитку.
32. Поняття «історія античності» та «антична цивілізація». Спільні риси та особливості у розвитку цивілізацій Давнього Сходу та античної греко-римської цивілізації.
33. Грецька цивілізація. Особливості полісного устрою.
34. Утворення Середземноморської Римської держави (VI – I ст. до н.е.). Еволюція Римської імперії та ідеології. Принципат. Домінат.
35. Візантійська імперія та її внесок у світову цивілізацію (політика, релігія, культура).
36. Велике переселення народів та утворення варварських королівств. Виникнення Франкської держави.
37. Західноєвропейське суспільство в епоху хрестових походів: державність і міське життя.
38. Процеси феодалізації та централізації в країнах Європи XI-XV ст.
39. Християнізація Європи. Середньовічні ересі. Інквізиція. Католицькі ордени. Конфронтація між Західною та Східною Церквами.
40. Культура і церква в середньовічній Європі.
41. Народи Центральної та Південно-Східної Європи в добу середньовіччя. Боротьба проти турецької експансії.
42. Османська імперія як етно-політичний і суспільно-господарський феномен: зародження, етапи еволюції, причини краху.
43. Великі географічні відкриття і виникнення колоніальної системи.
44. Відродження як історико-культурний феномен.
45. Реформація і контрреформація у Європі, їх наслідки.
46. Англійська буржуазна революція середини XVII ст.: причини, хід та наслідки.
47. Священна Римська імперія і династія Габсбургів.
48. Війна за незалежність та становлення державності США.
49. Громадянська війна та період Реконструкції в США: передумови, хід, наслідки. Авраам Лінкольн.
50. Епоха абсолютизму в Європі та її історичне значення.
51. Особливості розвитку країн Європи та Америки у другій пол. XVII-XVIII ст. «Освічений абсолютизм».
52. Перетворення Росії в абсолютну монархію. Основні особливості Російської імперії.
53. Велика Французька революція. Війни наполеонівської Франції в період імперії (1804 – 1814 рр.).
54. Народи Центрально-Східної Європи наприкінці XVIII – на початку XX ст. Проблеми політичного та культурного розвитку.

55. Віденський конгрес і його ухвали. Революції 20-30-х рр. XIX ст. в Європі: причини, завдання, особливості та результати.
56. Об'єднання Німеччини "залізом і кров'ю". Отто фон Бісмарк.
57. Завершальний етап Рісорджіменто. Об'єднання Італії.
58. Трансформація Австрійської імперії в дуалістичну Австро-Угорську монархію. Реформи 60-70-х рр. XIX ст.
59. Капіталізм як специфічне явище Європи. Промислова революція та перехід до індустріального суспільства у провідних країнах Заходу наприкінці XIX – на початку XX ст.
60. Перша світова війна: передумови, перебіг бойових дій, наслідки. Історіографія питання.
61. Лютнева революція в Росії та альтернативи розвитку в 1917 р. Встановлення більшовицької диктатури. Громадянська війна та перемога більшовизму.
62. Версальсько-Вашингтонська система договорів: створення, зміст, історичні наслідки.
63. Історія Сполучених Штатів Америки в 1918-1939 рр. «Новий курс» Рузвельта.
64. Західноєвропейські демократії: Велика Британія та Франція (1918-1939 рр.).
65. Встановлення та головні риси нацистської диктатури А.Гітлера в Німеччині.
66. Встановлення та головні риси фашистської диктатури Б.Муссоліні в Італії.
67. Іспанія між двома світовими війнами. Громадянська війна 1936-1939 рр. та її наслідки.
68. Країни Центрально-Східної Європи від 1918 р. – до початку XXI ст. (порівняльна характеристика).
69. Друга світова війна: причини, хід та наслідки. Історіографія питання.
70. «Холодна війна» як третій світовий конфлікт XX ст.: причини, хід та наслідки.
71. Історія Сполучених Штатів Америки від 1945 р. – до нині: загальна характеристика.
72. Західноєвропейські демократії: Велика Британія та Франція (1945 р. – початок XXI ст.).
73. Проблеми політичного та соціально-економічного розвитку Німеччини з 1945 р.
74. Спроби реформування тоталітарно-комуністичних систем в країнах Центрально-Східної Європи в 50-80-х роках XX ст.
75. «Оксамитові революції» у 1989-1990 рр. в країнах Центрально-Східної Європи та їх наслідки.
76. Трансформаційні процеси в країнах Центрально-Східної Європи. Вступ країн регіону до НАТО та ЄС.
77. Держави пострадянського простору наприкінці XX – на початку XXI ст.
78. Найважливіші досягнення науки у новий та новітній час. Роль науки у розв'язанні глобальних проблем сучасності.

4. Критерії оцінювання знань вступників зі спеціальності.

Вступне випробування зі спеціальності проводиться у формі усного екзамену і оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів. Тривалість підготовки вступника до відповіді 30 хвилин.

Максимальна сума балів за відповіді на всі питання дорівнює 200. Якщо вступник отримав менше 100 балів, то він отримує незадовільну оцінку і не допускається до участі у конкурсному відборі.

Бали	Критерії оцінювання
190 - 200	Грунтовні знання з питань (предмету); відповідь чітка, логічна, повна, вільне володіння теоретичним матеріалом, мова професійна, чітка, правильна; вступник вільно відповідає на додаткові питання, його відповідь є вичерпною та аргументованою.
150 – 190	Належні знання з питань (предмету); володіння теоретичним матеріалом, проте при відповіді вступник допускає незначні неточності, тобто відповідь є не достатньо повною, чіткою чи не зовсім логічною; мова професійна, чітка, правильна; вступник відповідає на додаткові питання, але його відповідь не є вичерпною
100 – 150	Посередні знання з питань (предмету); теоретичним матеріалом вступник володіє на середньому рівні, допускає помилки; відповідь його нечітка, неповна, не зовсім логічна; на додаткові, допоміжні питання відповідає поверхнево.
Менше 100	Знання з питань (предмету) є недостатніми; вступник не володіє теоретичним матеріалом; допущені суттєві неточності і помилки при викладі фактографічного матеріалу; на додаткові, допоміжні, питання не відповідає.

5. Рекомендована література.

5.1. Література з історії України

1. Горобець В. Під булавою гетьмана. Права і вольності Гетьманщини в умовах імперського підневолля. Київ: ТОВ "Видавництво "КЛІО"", 2024. 320 с.
2. Горобець В. Мазепа. Тисячолікий герой української історії. Київ: Вид-во «Віхола», 2025. 544 с.
3. Грицак Я. Подолати минуле: Глобальна історія України. Київ: Портал. 2024. 416 с.
4. Грушевський М. Ілюстрована історія України. Київ: Наукова думка, 1992. 544 с.
5. Залізняк Л. Л. Первісна історія України. Київ: Вища школа, 1999. 263 с.
6. Іван Мазепа та просторово-часовий колорит його доби. Збірник наукових праць за матеріалами однойменного круглого столу, присвяченого 385-й річниці з дня народження гетьмана (20 березня 2024 р., м. Київ). Упоряд. та відп. ред. О. Ковалевська. Київ: Академперіодика, 2024. 175 с.
7. Іваненко О. А. Інтеграція регіональних науково-освітніх осередків Наддніпрянської України до європейського інтелектуального простору (друга половина XIX — початок XX ст.). Відп. ред. С. Віднянський. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2024. 555 с.
8. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні XX століття. Київ: Вид-во «Основи», 2025. 320 с.
9. Кульчицький С. Ленінська система влади і власності в окупованій Україні. 1917-1923. Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Академперіодика, 2024. 548 с.
10. Кульчицький С. В. Новітня історія України (1953-2023). Київ: Арій, 2024. 576 с.
11. Кульчицький С. Російсько-українське протистояння як екзистенцій на війна. *Світогляд*. 2024. № 19(5). С. 3-11.
12. Плохій С. Брама Європи: Історія України від скіфських воєн до незалежності. Київ: Книжковий клуб, 2016. 496 с.

13. Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України: наук.-метод. матер. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. у роки Першої світової війни. Київ: Інститут історії України, 2024.
14. Росія-Україна: зради, союзи, війни. Відп. ред. М. Литвин. НАН України. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: "Астон", 2022. 798 с.
15. Сас П. Сагайдачний: Гроза царів і султанів. Відп. ред. В. А. Смолій. Київ, 2024. 798 с.
16. Структурні трансформації в економіці України. За ред. Л. Шинкарук. Київ, 2015. 303 с.
17. Субтельний О. Україна: історія. Київ, 1991.
18. Тинченко Я. Війна за Незалежність України. Перший етап: 2014–2015 роки. Передумови, цифри, факти. Київ: Вид-во «Темпора», 562 с.
19. Федака П. М., Федака П. П. Августин Волошин: шлях у безсмертя. Постаць подвижника у музейних реліквіях. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2024. 312 с.
20. Федака С.Д. Історія України. У 16 томах. Ужгород: Timrani, 2020–2024.
21. Хроніка кримськотатарського національного руху (1940–1980-ті роки). Відп. ред. Г. В. Боряк; Упоряд. О. Г. Бажан. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2024. 72 с.
22. Чухліб Т. Козацька Україна і султанська Туреччина : від війни до миру. Київ: Арій, 2024. 384 с.
23. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Київ: Вид-во «Фоліо», 2025. 736 с.
24. Якубова Л. Рашизм: Звір з безодні. Київ: ВД «Академперіодика», 2023. 318 с.
25. Яневський Д. Грушевський, Петлюра, Скоропадський. Київ: «Фоліо», 2020. 795 с.

5.2. Література з всесвітньої історії

26. Балух В., Коцур В. Історія середніх віків: У 2-х т. – Т. 1. Раннє Середньовіччя: курс лекцій. Чернівці: ТОВ “Видавництво “Наші книги”, 2010. 496 с.
27. Балух В.О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. Т.1. Стародавня Греція. Чернівці: Наші книги, 2007. 658 с.
28. Балух В.О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. Т.2. Стародавній Рим. Чернівці: Наші книги, 2008. 848 с.
29. Балух В.О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. Т.3. Практикум. Чернівці: Наші книги, 2008. 681 с.
30. Балух В.О. Коцур В.П. Історія середніх віків. Том 2. Високе і пізнє середньовіччя. Чернівці: ТОВ “Видавництво “Наші книги, 2011. 616 с.
31. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від середньовіччя до сьогодення. Київ : Критика, 2004. 463 с.
32. Войтович Л.В., Козак Н.Б., Овсінський Ю.В., Чорний М.І. Medium aevum: середні віки. Підручник з історії середніх віків для історичних факультетів університетів. Львів: Тріада плюс, 2010. 502 с.
33. Газін В. П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945 – 2002 роки): Навч. посібник. К., 2004. 624 с.
34. Джеджора О. Нариси з історії європейської цивілізації. Книга перша. Видавництво Українського Католицького університету, 2024. 344 с.
35. Джеджора О. Нариси з історії європейської цивілізації. Книга друга. Видавництво Українського Католицького університету, 2025. 296 с.
36. Дейвіс Н. Війна в Європі, 1939 – 1945. Непроста перемога. Київ: Лабораторія, 2026.
37. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів. Львів, ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 752 с.
38. Криль М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). Київ : Знання, 2008. 284 с.

39. Ніксі К. Темні віки. Руйнація християнством класичного світу. Київ: Вид-во BookChef, 2026. 288 с.
40. Новак А. Повернення «Імперії зла». Ідеології сучасної Росії, їхні творці та критики (1913–2023). Київ: Вид-во «Дух і літера», 2025. 464 с.
41. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2013) [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ / О. П. Іваницька; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. К.: Слово, 2014. 1052 с.
42. Орлова Т. В. Історія сучасного світу (XV-XXI століття): навчальний посібник. Київ: Вікар, 2008. 552 с.
43. Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу. 2-е вид., доп. і переробл. Київ, Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. 944 с.
44. Попович М. Червоне століття. Том 1 «Перша криза західної цивілізації – світова війна». Київ: Фоліо, 2025. 384 с.
45. Постоловський Р.М. Світ на зламі епох: історія кінця XIX - середини XX ст.: Навч. посіб. для студ. вузів. Київ, 2000. 240 с.
46. Рейді М. Габсбурги. Злет і занепад володарів світу. Київ: Лабораторія, 2025. 448 с.
47. Світ у другій половині XX - на початку XXI ст.: основні тенденції політичного та соціально-економічного розвитку [Текст]: навч. посіб. / Олександр Сич, Андрій Мінаєв; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці: Наші книги, 2010. 200 с.
48. Скирда В.В. Історія первісного суспільства: підручник / В.В. Скирда, Б.А. Шрамко. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2018. 172 с.
49. Снайдер Т. Перетворення націй. Київ: Дух і літера, 2012. 464 с.
50. Ширер В. Злет і падіння Третього Райху. Історія нацистської Німеччини. Том 2. Київ: Наш формат, 2025. 600 с.